

Cantatedienst zondag in de Paaskerk

‘Halt’ im Gedächtnis Jesum Christ’, BWV 67

In zijn eerste ambtsjaar als cantor aan de Thomas Kirche in Leipzig componeerde Bach deze meesterlijke cantate voor de zondag na Pasen, zondag Quasimodo Geniti of Beloken Pasen. Die viel in 1724 op 16 april, acht dagen na de première van zijn Johannes Passion op Goede Vrijdag.

Cantate BWV 67

Quasimodo Geniti, vernoemd naar de beginwoorden van de Latijnse introïtus Quasi modo geniti infantes alleluia...et cetera of Beloken Pasen. Twee oude namen, de eerste een oud kerkelijk begrip namelijk ter ere van de zondag van de nieuwgeboren kinderen die in de Paasnacht zijn gedoopt. Zij leggen hun witte doopskleding af na deze dag. Beloken is een middelnederlands woord, letterlijk het voltooid deelwoord van beluiken, het sluiten van de luiken waarmee het Paasoctaaf wordt afgerond. Beide begrippen zeggen iets over het feest dat na acht dagen is afgelopen. Tijd wellicht om de draad van het gewone leven op te pakken. Doch niet zonder enige vermaning!

Bureau Halt in de barok

De onbekende tekstdichter gaat in het openingskoor uit van de bijbeltekst 2 Timoteüs 2 vers 8: *Halt’ im Gedächtnis Jesum Christ, der auferstanden ist von den Toten*. Die opgestane Heer is, zegt Timoteüs, immers voor onze zonden gekruisigd en dat feit dienen wij, aandachtig kerkvolk, wel in gedachten te houden!

Het schrijven van een liturgisch werk zo kort na een kerkelijke feestdag als Pasen stelt iedere componist voor een dilemma: enerzijds moet de blijde boodschap en de betekenis van Pasen nog doorklinken in het nieuwe werk en anderzijds moet een ernstige ondertoon meeklinken, die de godvrezende dwingt na te denken over de vraag ‘wat nu?’ of ‘hoe nu verder?’ Voor Bach een kolfje naar zijn hand. Bedenken we, dat de evangelielesing voor deze zondag is ontleend aan Johannes 20: 19-31, het verhaal van Jezus’ verschijning aan de discipelen en de ‘ongelovige’ Thomas, dan liggen de retorische en dramatische stijlmiddelen voor het grijpen. In het vitale openingskoor wordt dat gedenken lang aangehouden op het woord *Halt* (houd vast), maar het koor scandeert ook de andere betekenis van *Halt* (stop! Sta er even bij stil). Fraai symmetrisch opgebouwd verbindt en vermengt Bach beide thema’s van de tekstregel, namelijk voor en na de komma, met elkaar, afwisselend met instrumentale passages. Boven alles uit klinkt onverstoortbaar de sopraanlijn, niet voor niets gelijkend op de melodie van ‘*O Lamm Gottes, unschuldig*’.

Opmerkelijke instrumenten

Naast de gebruikelijke bezetting van continuo, strijkers en hobo klinken twee opvallende instrumenten. Allereerst natuurlijk dat inmiddels uitgestorven blaasding de corno da tirarsi, letterlijk een schuif-hoorn naar voorbeeld van een schuiftrumpet. En daarnaast is dit de eerste

cantate waarin een traverso, een houten dwarsfluit verschijnt, gewoon in het orkest en nog niet als solo-instrument. In de Johannes Passion van acht dagen eerder is nog geen fluit te horen.

Onmiskenbaar gevoel voor theater

De cantate biedt de toehoorder een ideale tenoraria waarin geloof op de overwinning het moet opnemen tegen angst voor onvrede en strijd. In twee minuten lukt het Bach om beide aspecten muzikaal weer ingenieus en met dank aan de retorische voorschriften, door elkaar heen te fietsen. In deel zes komt Bach op dit onderwerp nog uitdagend terug.

Na het derde deel, een altrecitatief, volgt een vierstemmig loflied, het door Nikolaus Herman (1500-1561) gedichte paaskoraal '*Erschienen ist der herrlich' Tag – Alleluja*'. Dan vervolgt de alt haar recitatief en brengt ons bij het volgende muzikale wonder van deze cantate: een imponerende basaria met driestemmige back vocals, so to speak. Motto: *Friede sei mit euch!* Hier komen we bij des poedels kern. Dit zesde deel is zondermeer het meest dramatische van BWV 67: een woeste krijgsmuziek in heftige vierkwartsmaat compleet met omhoogschietend afweergeschut door de strijkers schetsen een toneelbeeld waarin de gelovige kampt met ongelooft, doods- en satansangsten. Tot viermaal toe verschijnt Christus met zijn geruststellende vredesgroet, verlokkelijk ingebed in een pastorale driekwartsmaat. De houtblazers (2 hobo's d'amore én de fluit) zingen verleidelijk mee en bedwingen aldus haast bovenaards het ondermaans strijdgewoel. Het laatste woord is onvermijdelijk aan de alles overwinnende Vredevorst, die in het afsluitend koraal daarom zo hartstochtelijk wordt toegezongen.

Beloken Pasen 2010 in de Paaskerk

De Bach Cantorij Baarn onder leiding van Bas Ramselaar voert deze enerverende cantate BWV 67 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Paaskerk. Voorganger is ds. Machteld van Woerden.

Als vocale solisten begroet de cantorij Petrie Akkerman, alt, Roelof Polinder, tenor en Bas Ramselaar neemt zelf de baspartij voor zijn rekening.

Jan Paul de Leeuw speelt op het kistorgel in de cantate. Koos van 't Hul bespeelt het kerkorgel in de gemeentebegeleiding.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen + afbeelding Thomas Kirche (zie bijlage)